

ΓΕΝΝΗΜΕΝΟΙ ΜΕ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Δuo καλλιτέχνες, συνομιλικοί της Κυπριακής Δημοκρατίας, η Ελληνοκύπρια Ρέα Αφαντίδου και ο Τουρκοκύπριος Ουμίτ Ινατίλ Εξυλιγούν το κουβάρι της μνήμης. Από τη μια η ανεμελιά και η ευμάρεια. Από την άλλη η απαγόρευση, ο κλοιός

της καταπίεσης. Η πλάνη ενός κόσμου παραμυθθένιου. Τα όπλα. Η προδιαγραμμένη πορεία της Τουρκίας. Η εισβολή. Η ακύρωση των πάντων. Η αβεβαιότητα. Η προσγειωση σε μια άσχημη πραγματικότητα.

ΡΕΑ ΑΦΑΝΤΙΤΟΥ

Ζούμε σε μια ψευδαίσθηση, πίσω στο μυαλό μας κάτι εκκρεμεί

Μέχρι σήμερα υπάρχει διχασμός συναισθηματικού κενού επιδιώξεων

Μεγάλωσε μέσα στην πλάνη ενός κόσμου παραμυθθένιου, η ζωγράφος Ρέα Αφαντίδου. Στα 14 της ένωσε τον πόνο. Την αβεβαιότητα. Προσγειώθηκε σε μια άσχημη πραγματικότητα. Αυτό την έκανε να αγαπήσει περισσότερο τον τόπο της. Όλες αυτές οι εμπειρίες βγήκαν με έμμεσο τρόπο στα έργα της. Η έννοια πατρίδα, χώρα, πόλεμος, πόνος, νόστος.

Γεννήθηκε 5 Μαρτίου 1960, στη Λευκωσία. Η πρώτη μου μνήμη από την Κυπριακή Δημοκρατία είναι τα προχώματα στην αυλή του σπιτιού μας. Η επαφή με το χώμα, το φως, το σκοτάδι. Μια φαντασμαγορική πανδαισία για το παιδικό μας παιχνίδι. Ο πατέρας μου γεννήθηκε στο μικτό χωριό Αφάνεια. Μέχρι να γίνει 60 χρονών πηγαίναμε στο σπίτι της γιαγιάς και του παππού. Όλα μύριζαν χώμα και φύση. Το σπίτι με τις καμάρες και τα ζώα στην αυλή. Δίπλα τους έμεναν δυο Τουρκοκύπριες, η Εμινέ και η Αϊσιέ. Μου έκαναν εντύπωση τα ονόματά τους. Δύο παχουλές φιγούρες στα μαύρα, που με αγκάλιαζαν και με φιλούσαν. Την ίδια στιγμή στη Λευκωσία, άκουγα τους μεγάλους να ψιθυρίζουν πως οι Τούρκοι κλέβουν παιδιά. Η λέξη Τουρκοκύπριος μπήκε μετά το '74 στη ζωή μας. Δυο εικόνες αντιφατικές. Μεγαλώνοντας κατάλαβα ότι οι Τουρκοκύπριοι ήταν μέρος στο ίδιο με μας τραγικό παιχνίδι της ιστορίας του τόπου μας.

Το καθημερινό περιβάλλον ευτυχισμένο. Παιχνίδια, εκδρομές με φίλους και συγγενείς, ανεμελιά και ευμάρεια. Η γενιά της Αλικής Βουγιουκλάκη! Η πλάνη ενός κόσμου παραμυθθένιου. Μια αίσθηση μυθοποίησης των πάντων. Μας συγκινούσαν οι εθνικές επέτειοι, ο εθνικός ύμνος, η ίδια της μητέρας Ελλάδας για την οποία αγωνίστηκε η γενιά των γονιών μας. Ηρωικές διηγήσεις για τον Απελευθερωτικό Αγώνα. Ο πατέρας μου έκριψε στο πατάρι του σπιτιού μας έναν καταχτητούμενο αγωνιστή. Θεωρούσα ότι αξίζει να ζεις για να υπηρετήσεις κάτι πέραν του καθημερινού.

Θυμάμαι τις συζητήσεις των γονιών και των φίλων τους για Μακαριακούς και Γριβικούς. Εμείς τα παιδιά είμαστε χωρισμένοι σε Βοσκοπουλικούς και Πουλοπουλικούς. Μιμούμαστε τον φανατισμό των μεγάλων. Δεν ξέραμε από πολιτική. Στο γυμνάσιο είχαμε συμμεθετρικές κόρες Ελλήνων αξιωματικών. Θαύμαζα τον τρόπο που μιλούσαν. Τα ωραία ελληνικά. Είχαμε κόμπλεξ για τη γλώσσα μας. Στο σχολείο χωριζόμαστε σε Μακαριακούς και Γριβικούς. Ο καθένας μετέφερε αυτά που άκουγε στο σπίτι του, χωρίς να έχουμε συνειδηση για το τι μιλούσαμε.

Στις 15 Ιουλίου '74 ακούσαμε τις σειρήνες. Μάθαμε ότι έγινε πραξικόπημα. Πανικοβλήθηκα. Πριν απειλούνταν οι γριβικοί. Απαγορευόταν να κρατάς εφημερίδα αντιφρονούντων. Στο πραξικόπημα αντιστράφηκαν οι όροι. Ένας γείτονας μας σκοτώθηκε. Άρχισαν τα γεγονότα να έρχονται πιο κοντά μας και να τα συνειδητοποιούμε. Το βράδυ κοιμόμασταν στο διάδρομο για να προφυλαχτούμε από σφαίρες. Ένωθα ανασφάλεια. Κενό.

Είχαμε προγραμματίσει να πάμε με την οικογένεια μας θείας μου διακοπές στον Άγιο Αμβρόσιο της Κερύνειας. Μας είπε ότι άκουγε από το ραδιόφωνο του BBC ότι πρόκειται να γίνει εισβολή. Αναβλήθηκαν οι διακοπές στην Κερύνεια. Πήγαμε στο χωριό Σπήλια, μέχρι να ξεκαθαρίσει το σκηνικό. Κανείς δεν ήξερε τι θα γινόταν. Στο δρόμο μας σταματούσαν Ελλαδίτες στρατιωτικοί για έλεγχο. Όταν τους είπε ο πατέρας ότι ακουγόταν για εισβολή, του απάντησαν ότι είναι βλακείες και ότι αν τολμούσαν, θα τους ρίχναν όλους στη θάλασσα.

Στα Σπήλια περάσαμε την εισβολή. Την πρώτη μέρα πήγε ο πατέρας και ο θεός μου να καταταγούν. Ο ουρανός από τις πυρκαγιές των βομβαρδισμών ήταν καπνιστός και το ηλιοβασιλέμα κόκκινο σαν αίμα. Πήγαμε να προσευχηθούμε στη μεσαιωνική εκκλησία της Παναγίας του χωριού. Να ανά-

Η τεράστια αγάπη για τον τόπο

ΤΟ ΔΩΜΑΤΙΟ μου στη Γαλλία θύμιζε Κύπρο. Στη Σχολή Καλών Τεχνών μας έβαλαν μια εικαστική εργασία, να επιλέξουμε ένα αντικείμενο και να προεκτείνουμε την υπόστασή του. Να το δώσουμε μνήμη. Στο δωμάτιο μου είχα ένα μεγάλο μαξιλάρι, του οποίου το ύφασμα ήταν τα χρώματα της Κύπρου, όπως τα είδα φεύγοντας με το αεροπλάνο. Το μαξιλάρι έγινε το έργο μου ψηφιδωτό μνήμης, αγάπης και νόστου. Με τον πόνο δημιουργήθηκε μέσα μας μια τεράστια αγάπη για τον τόπο. Νιώθαμε ότι αντιπροσωπεύαμε την Κύπρο στη Γαλλία. Ένωθα ότι ήμουν φορέας του ελληνικού πολιτισμού. Ήταν τεράστιο βάρος και ευθύνη. Στο Πανεπιστήμιο είχαμε Τούρκους. Οργανώναμε κολλετιστικές εκδηλώσεις. Οι συζητήσεις μεταξύ μας γίνονταν σαν ήρεμα, με αξιοπρέπεια.

ψουμε ένα κερί. Εκεί νιώσαμε τον πόνο. Την ακύρωση των πάντων. Την αβεβαιότητα. Προσγειώθηκα σε μια άσχημη πραγματικότητα που κανείς δεν μπορούσε να μας προστατεύσει. Το σούρουπο γύρισε ο πατέρας. Έκλαιγα από χαρά. Βοήθησαν να μεταφέρουν τραυματίες και τους έδιωξαν διότι δεν είχαν όπλα να τους δώσουν.

Ακούγαμε τα πολεμικά ανακοινωθέντα. Εικόνας φρίκης στη μαυρόσπερη τηλεόραση. Όλα τα σπίτια στο χωριό γέμισαν πρόσφυγες. Ο πατέρας τούς βοήθησε να κάνουν καταλύματα. Δεν βίωσαμε βομβαρδισμούς, Φοβόμασταν από πυρκαγιές διότι θα είμαστε παγιδευμένοι μεταξύ δυο βουνών. Ήταν η πρώτη φορά που ένιωσα κίνδυνο. Άρχισα να συνειδητοποιώ ότι είμαι μέρος μιας κοινωνίας, μιας χώρας. Όλοι είμαστε στην ίδια μοίρα. Ο πόνος ήταν αβάστακτος. Όλοι χάσαμε. Πονώ για τη χώρα μου. Πονώ και για τον πρόσφυγα. Θυμάμαι εικόνες με τις βόμβες να πέφτουν. Βισαμους. Διηγείσαι. Το κλάμα των γυναικών. Η αγωνία για τους στρατιώτες. Τους αγνοούμε. Κόλαση. Ζούσαμε σε ένα παραμύθι και ξεφάνικα γειώω σε μια σκληρή πραγματικότητα. Αυτό με έκανε να αγαπήσω περισσότερο τον τόπο μου.

Η Κυπριακή Δημοκρατία γεννήθηκε μέσα από ποια επιθυμία; Δεν ήταν η ένωση; Από εκεί αρχίζουν όλα. Υπήρξε έντονος διχασμός μεταξύ συναισθηματός και μιας Δημοκρατίας, η οποία δεν καλωσορίστηκε με ενθουσιασμό από τον κόσμο. Παραχωρήθηκαν πολλά δικαιώματα στο 18% της μειονότητας. Πίσω ήταν οι μεγάλες δυνάμεις με συγκεκριμένες επιδιώξεις. Από το '63 διαχειριζόμαστε μόνοι μας τα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μέχρι σήμερα υπάρχει ένας διχασμός συναισθηματικού κενού

επιδιώξεων, το οποίο προσπαθούμε να καλύψουμε. Αρχίσαμε να περιχαράσσουμε το γύρω μας για να νιώσουμε ασφάλεια, έτσι κι αν είναι φτιαχτή. Ήλθαν τα χρήματα, η ευμάρεια. Ζούμε σε μια ψευδαίσθηση. Πίσω στο μυαλό μας κάτι εκκρεμεί.

Ξυπνήσαμε στο δημοψήφισμα του 2004. Άλλο γερό τράνταγμα. Πού πήγε το «Δεν Ξεχνώ», το σύνθημα «τα σύνορά μας είναι στην Κερύνεια»; Με αυτά μας αποκοίμησαν τόσα χρόνια. Στο δημοψήφισμα οι πολιτικοί άρχισαν να παίρνουν μίαν άλλη θέση. Τόσα χρόνια τι έκαναν; Μας έβαλαν να αποφασίσουμε χωρίς να μας είχαν προειδοποιήσει. Μας καθόδηγούσαν εκεί που ήθελαν. Άρχισε πάλι ο διχασμός. Ποιοι είναι πρόδοτες και ποιοι όχι. Επιτέλους ας ωριμάσουμε.

Εμείς που γεννηθήκαμε με την Κυπριακή Δημοκρατία έχουμε ενθουσιασθεί. Η Κυπριακή Δημοκρατία πότε θα ενθουσιασθεί; Την αναθέσαμε στους πολιτικούς. Μιλούν συνεχώς για τα ίδια. Για συναντήσεις, για συνομιλίες. Στο τέλος δεν ακούμε. Υποβόσκει μόνο κάτι μέσα μας. Πρέπει να βρούμε επιπέδους τι θέλουμε. Πώς να είναι η Κυπριακή Δημοκρατία, διότι δεν μπορεί να μείνει έτσι. Θα της έκανα δώρο ανθρώπους με οράματα σε θέσεις κλειδιά που να μπορούν να σπρώξουν πιο πέρα τα πράγματα, σε νέες δυνατότητες. Να ξεθάψουμε το πραγματικό μας πρόσωπο για να βρούμε ποιοι είμαστε. Δεν είδα όραμα πίσω από τους εορτασμούς για τα 50χρονα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Όλες οι γενιές είναι γεμάτες ερωτηματικά. Δεν συνειδητοποιούμε το μέρος με το όλο. Όταν υπάρχει διχασμός δεν οδηγείται πουθενά. Κάνεις κύκλους γύρω από τον εαυτό σου και υπεύθυνος είναι πάντα ο άλλος.

ΟΥΜΙΤ ΙΝΑΤΣΙ

Σήμερα γιορτάζουμε 50 χρόνια αστάθειας και όχι Δημοκρατίας

Ζούμε με σύμβολα και αναμνήσεις, φυλακισμένοι στο παρελθόν

Η κυπριακή ταυτότητα είναι μοιρασμένη μεταξύ της συνειδησίας και ενός κομματιού χαρτιού, για τον Τουρκοκύπριο Ουμίτ Ινατίλ, βραβευμένο ζωγράφο, ποιητή και σκηνοθέτη ταινιών. Είδε τον κατά τρία χρόνια μεγαλύτερο του ξάδελφο νεκρό. Στο ίδιο μέρος είχε σκοτωθεί το '64 ο πατέρας του. Τότε συνειδητοποίησε την τραγική πλευρά του πολέμου. Ορίμασε μέσα σε μια στιγμή. Αλλά δεν αισθάνθηκε πάθος για εκδίκηση.

Γεννήθηκε 28 Νοεμβρίου 1960, στη Λεμεσό. Ο πατέρας μου ήταν αστυνομικός της Κυπριακής Δημοκρατίας. Μετά το '63 έγινε της τουρκοκυπριακής κοινότητας. Η πρώτη μου μνήμη είναι από τους πυροβολισμούς των Ελλνοκυπρίων. Το σπίτι μας ήταν στα σύνορα με την ελλνοκυπριακή κοινότητα και προσπαθούσαμε να σωθούμε περνώντας από το ένα σπίτι στο άλλο. Ο πατέρας φύλαγε όπλα στο σπίτι. Έχω φωτογραφίες να παίζω με όπλα ψιλότερα από μένα.

Μεγάλωσα με την απαγόρευση να κυκλοφορώ στην ελλνοκυπριακή περιοχή. Δεν ήμουν υπάκουος. Δραπέτευα από την τουρκοκυπριακή συνοικία και πήγαινα να παίξω με τους Ελλνοκύπριους φίλους. Στο σχολείο μάς μιλούσαν για τον εκθρό. Αλλά δεν μπορούσα να μιλήσω κάποιον επειδή έτσι μου δίδασκαν. Προσπαθούσα να ξεφύγω από τον κλοιό της καταπίεσης. Καταλάβαινα τι γινόταν. Όταν οι Τουρκοκύπριοι πήγαιναν από το ένα χωριό στο άλλο, τους σταματούσαν για έλεγχο. Ήθελαν να δουν αν μετέφεραν όπλα και τσιμέντο, το οποίο ήταν απαγορευμένο. Το '67 εγκατασταθήκαμε στο Κτήμα, από όπου κατάγονται οι γονείς μου. Εκεί πήγα δημοτικό και γυμνάσιο. Έπαιζα και πάλι με τους Ελλνοκύπριους, κόντρα στις απαγορεύσεις. Η ΤΜΤ δεν άφηνε τους Ελλνοκύπριους να έλθουν στην περιοχή μας. Τους κυνηγούσαν. Όλα αυτά επηρέασαν την πολιτική μου σκέψη.

Το πραξικόπημα του '74 ήταν τραγική στιγμή. Βλέπαμε Ελλνοκύπριους, οι οποίοι προσπαθούσαν να έλθουν στη δική μας πλευρά για να σωθούν από την ΕΟΚΑ Β'. Η ΤΜΤ τους έδιωχνε, για να σκοτωθούν. Η ΕΟΚΑ Β και η ΤΜΤ δούλευαν για τον ίδιο σκοπό. Ήταν ξεκάθαρο για μένα. Ήθελαν να κτίσουν ένα ψυχολογικό τείχος μεταξύ των δυο κοινοτήτων. Να τις κρατήσουν χωριστά, για να τις ελεγχουν. Συνεργάζονταν ακόμα και την εποχή που οι Τουρκοκύπριοι μεταφέρονταν στον βορρά. Ο Μακάριος προσπαθούσε να πείσει τους Τουρκοκύπριους να μείνουν στα σπίτια τους, και η ΕΟΚΑ Β τους βοηθούσε να πάνε στο βορρά.

Στις 15 Ιουλίου '74 μας έδωσαν αμερικάνικα όπλα τόμπσον για να προστατευτούμε. Στις 18 Ιουλίου μας επέτρεψαν οι Ελλνοκύπριοι. Είδα τον κατά τρία χρόνια μεγαλύτερο μου ξάδελφο νεκρό. Στο ίδιο μέρος είχε σκοτωθεί το '64 ο πατέρας του. Τότε συνειδητοποίησα την τραγική πλευρά του πολέμου. Ορίμασα μέσα σε μια στιγμή. Δεν ένιωθα μίσος. Δεν αισθανόμουν πάθος για εκδίκηση.

Στις 20 Ιουλίου είχαμε παραδώσει τα όπλα, όπως μας διέταξε η Τουρκία. Ήταν προεξοφλημένη η πορεία της στο νησί και δεν θα έφτανε μέχρι το φύγω. Μας είπαν να σταματήσουμε να αντιστακμάσουμε. Στις 22 Ιουλίου ένα πλοίο ήταν ανοικτά της Πάφου. Τα τουρκικά αεροπλάνα το βομβάρδισαν. Το βλέπαμε να φλέγεται. Έκοψαν το σχολείο μας για να μας αναγκάσουν να πάμε στον βορρά. Τον Φεβρουάριο του '75 αναγκάστηκα να φύγω. Πήγα στις αγγλικές βάσεις στο Ακρωτήρι. Μας πήραν με αεροπλάνο στα Άδανα, μετά στη Μερσίνα και με πλοίο στην Αμμόχωστο. Μας έδωσαν ελλνοκυπριακά σπίτια. Έμεινε μόνος εννιά μήνες μέχρι να έλθει η οικογένειά μου. Δύσκολα συναισθήματα. Να σκεφτόμαι τους Ελλνοκυπριούς που άφησαν τις περιουσίες τους. Τότε ξεκίνησε η ανάμιξη μου με την πολιτική. Ήμουν αριστερός. Γράφαμε στους τοίχους συνθήματα για την ειρήνη. Τελείωσα το σχολείο στην Αμμόχωστο. Στο γυμνάσιο αποφοίτησα να σπουδάσω ζωγραφική. Με την τέχνη δημιουργώ τον κόσμο σου. Τα έργα μου εμπνέονται από τον κυπριακό πολιτισμό. Ξεκινώντας από τη νεολογική εποχή, μέχρι σήμερα, όλες τις περιόδους που μας σφράγισαν. Είναι περισσότερο συνθήσεις.

Πήγα για σπουδές τέχνης στο Λονδίνο και μετά στην Ιταλία, Περούτζα. Εκεί γνώρισα τον πρόεδρο του ΔΗ.ΚΟ. και πρόεδρο της Βουλής Μάριο Καρογιάν. Γίναμε φίλοι. Για κάποιο διάστημα με φιλοξένησε στο δωμάτιο του. Όταν επέστρεψα το 1991 στην Κύπρο με την οικογένειά μου για να μόνιμη εγκατάσταση, μας πρόσφερε φιλοξενία. Μέναμε στο σπίτι του μέχρι να βρούμε δικό μας. Είμαστε περισσότερο από απλό φίλοι. Στις Περουτζά ήμουν μέλος του κυπριακού συνδέσμου. Το '89 ήλθα στη Λευκωσία για να εκθέσω σε μια

Αρκεί μια μέρα η πατρίδα να γίνει πατρίδα

Μ' ΕΧΕΙ κουράσει πια μια ιστορία γραμμένη λάθος / μικραίνω όσο ανασαίνα / θέλω να ξαναγεννηθώ με μια συγκίνηση / που χρώματα θα παίρνει απ' το Μάτις ανεμώνας / να μοιάζω στους αγρούς μου. / Κακώνει ένας άνθρωπος γίνεται πρόσφυγας / Γιατί η χώρα του είναι πια πέρα από κάθε φαντασία. / Λέει ο άνθρωπος μια μέρα να γυρίσει / αρκεί μια μέρα η πατρίδα να γίνει πατρίδα.

γκαλερί. Με αποκίρηξε ως πρόδοτη η «κυβέρνηση» του Ντενκτάς. Έζησα επτά χρόνια στη Λευκωσία. Εργαζόμουν στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση του ΡΙΚ. Μετά δίδαξα στο Πανεπιστήμιο Κύπρου τουρκική γλώσσα. Είχα εισηγηθεί να μεγαλώσει ο τομέας των τουρκικών σπουδών, να διδάσκαται τουρκικός πολιτισμός, τουρκοκυπριακή φιλολογία. Ως καλλιτέχνης ήθελα να διδάξω τον επάγγελμά μου. Πολλά δεν μου άρεσαν. Παρατήρηκα, γύρισα στην Ιταλία και μετά πήγα στον βορρά. Μετά από τρία χρόνια, λόγω των δημοσιευμάτων μου εναντίον της «κυβέρνησης» και του Ντενκτάς έχασα τη δουλειά μου στο εκεί «Πανεπιστήμιο». Ήλθα για λίγο στη Λευκωσία και το 2003-04, το Υπουργείο Εξωτερικών με διορίσει πολιτιστικό εκπρόσωπο στην Υπάτη Αρμοστεία της Κυπριακής Δημοκρατίας στο Λονδίνο. Γέμιζα τις φόρμες των Τουρκοκυπρίων που ζητούσαν διαβατήρια. Μου είπαν ότι θα ήμουν στο διπλωματικό σώμα. Με έβαλαν στο προσωπικό της Υπάτης Αρμοστείας με επακόλουθο ο μισθός μου να ήταν μειωμένος. Είχα εισηγηθεί να διοργανώνουμε δικονομικές εκδηλώσεις, αλλά κανείς δεν νοιάζονταν. Παρατήρηκα και πάλι.

Το δημοψήφισμα με βρήκε να εργάζομαι στην Υπάτη Αρμοστεία. Ψήφισα «ναί» παρόλο που δεν συμφωνούσα με το σχέδιο. Έπρεπε όμως να ξεκινήσουμε από κάπου. Να εμπιστευτούμε ο ένας τον άλλο. Ποτέ δεν θα μας προσφέρουν μια λύση για τους Κυπριούς. Πάντοτε κάποιος άλλος θα την εισηγηθεί. Αν είσαι μαξιμαλιστής, πάντα θα χάνεις. Πιστεύω ότι θα βρεθεί λύση σε λίγα χρόνια, αλλά δεν θα είναι κυπριακή. Θα την ονομάσουν ομοσπονδία αλλά μπορεί να είναι διχοτόμηση. Από τη

στιγμή που δεν θα σου επιτρέπουν να γυρίσεις στο σπίτι σου. Που θα σχεδιάσουν τις πράξεις σου. Τις επιθυμίες σου. Δεν θα είναι λύση. Θα κτίσουμε ένα μοίρασμα, όχι ειρήνη. Εξαρτάται από τους Κυπριούς να αλλάξουν την κατάσταση. Αλλά δεν βλέπω να έχουν ξεκάθαρο μυαλό. Δεν ξεκαθάρισαν τι θέλουν. Το μεγαλύτερο πρόβλημα των Κυπρίων είναι ότι ζουν με τις αναμνήσεις που δεν ανήκουν πλέον στη ζωή. Είναι παθολογία. Χρειάζεται θεραπεία. Να επέλθει η κθάραση. Και μετά να λύσουν το Κυπριακό.

Μετά το δημοψήφισμα γύρισα πίσω στην Αμμόχωστο. Διδάσκω σε «Πανεπιστήμιο». Βρήκα πολύ εγωιστικό το ότι ήθελαν να μουν μόνοι τους οι Ελλνοκύπριοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Νόμιζα ότι τα πράγματα θα ήταν ευκολότερα. Τώρα είναι παιδευμένοι. Κανείς δεν θα πάει εναντίον της Τουρκίας. Είναι πιο σημαντική από την Κύπρο.

Σήμερα γιορτάζουμε 50 χρόνια αστάθειας, αλλά όχι Δημοκρατίας. Δεν κατάφεραν να κτίσουν πραγματική δημοκρατία. Χρησιμοποίησαν τις κρατικές δομές εγωιστικά, για να κτίσουν το δικό τους μέλλον. Δεν βοήθησαν τους Κυπριούς να αποκτήσουν ταυτότητα. Να βρουν την ελευθερία μέσα τους. Απλά έβαλαν στον τοίχο την ταμπέλα δημοκρατία. Ευχή μου είναι όλοι οι στρατιώτες, Άγγλοι, Τούρκοι, Έλληνες να φύγουν από το νησί. Αποστρατικοποίηση και ελευθερία στους Κύπριους. Είναι μεγάλη ουστία. Το Ξέρω. Ούτοπος σημαίνει κάποιος που δεν υπάρχει. Ο τόπος μας όμως υπάρχει. Δεν ξέρουμε πώς να κτίσουμε την παρουσία μας στο νησί. Ζούμε με σύμβολα. Με αναμνήσεις. Αλλά δεν είμαστε ικανοί να ζούμε στο τώρα. Είμαστε φυλακισμένοι στο παρελθόν.

Η έννοια πατρίδα, χώρα, πόλεμος, πόνος, νόστος

Η ζωγραφική υπήρχε από παιδί μέσα μου. Ένας τρόπος να ψάχνω αλήθειες πίσω από τα φαινόμενα. Όλες οι εμπειρίες έβγαζαν με έμμεσο τρόπο στα έργα μου. Η έννοια πατρίδα, χώρα, πόλεμος, πόνος, νόστος. Όταν γύρισα στην Κύπρο έκανα έργα με κυπριακά ειδώλια και φωτογραφίες από το οικογενειακό άλμπουμ, πριν γεννηθώ εγώ. Έφακνα τις ρίζες μου. Ήταν δική μου ανάγκη. Όταν ξεκίνασα να εκθέτω, επικεντρώθηκα στην έννοια της συλλογικής

μνήμης και λήθης. Το μέρος με το όλο βγαίνει άμεσα μέσα στη δουλειά μου.

Το «Δεν Ξεχνώ» του σχολείου, πάντα έλεγα ότι είναι αρνητικό, για που παραπέμπει στο ότι ήδη ξεχάσαμε. Το σύνθημά μας έπρεπε να ήταν «θυμάμαι». Αν δουλεύεις μόνο με συναίσθημα δεν κάνεις έργο τέχνης. Χάνεις την ισορροπία. Το συναίσθημα θα έχει λόγο μόνο όταν βγαίνει μια λογική απόδειξη αρμονίας από μέσα.

Η μοιρασμένη κυπριακή ταυτότητα

ΘΕΩΡΩ την Κυπριακή Δημοκρατία ως την ταυτότητά μου και την ίδια στιγμή νιώθω ότι δεν χρησιμοποιήθηκε σωστά. Ζώντας στην Αμμόχωστο νιώθω τον εαυτό μου μειονότητα. Υπάρχει γεωγραφική κατοχή. Όταν έρχομαι από 'δω νιώθω ότι η Κυπριακή Δημοκρατία ανήκει στους Ελλνοκύπριους. Μας δίνουν διαβατήρια, αλλά ένα διαβατήριο δεν είναι η ταυτότητά σου. Είναι ένα κομμάτι χαρτί. Έχω με περισσότερα στην Πάφο, δίπλα στους Τάφους των Βασιλέων. Μας ανήκει στα χαρτιά. Η κυπριακή ταυτότητα είναι μοιρασμένη μεταξύ της συνειδησίας και ενός κομματιού χαρτιού.